

3. СПІВВІДНОШЕННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

Б.В. Бусленко

Національний університет харчових технологій

Харчова промисловість є важливою ланкою господарського комплексу України. Інтегральною характеристикою розвитку харчової промисловості виступає динаміка приросту основних економічних, фінансових та інших показників господарської діяльності підприємств. Однак найбільш узагальнюючими вважаються результативність та ефективність господарювання.

Незважаючи на тривалу історію вивчення ефективності, це питання продовжує цікавити вчених і в наш час. Однією з причин такої уваги до цієї категорії є існування суперечностей у визначенні цього поняття та широке вживання терміну «ефективність» як синоніму понять продуктивності та результативності, що не завжди правильно, оскільки ці терміни мають різний зміст.

Щоб внести ясність у вирішення даного питання, звернемося до положень стандарту ISO 9000:2000. Хоча стандарт не дає пояснення методологічному апарату проведення розрахунків для оцінювання ні результативності, ні ефективності, в ньому подано термінологічну базу. Як зазначає словник термінів стандарту, «результативність» (effectiveness) — це ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів, а «ефективність» (efficiency) — співвідношення між досягнутим результатом й витраченими ресурсами. Отже, результативність пов'язана з досягненням цілей організації і характеризує ступінь (якість) реалізації деякої стратегії та досягнення поставлених цілей в процесі стратегічного управління (ефективність бізнесу), а ефективність стосується оцінки використання ресурсів підприємства в ході реалізації стратегії. У таблиці подано співвідношення оціночних понять в сфері виробництва: якість, результативність, ефективність, квалітативність.

На думку А. Р. Тендера та І. Дж. Де Торо, результативність економічної діяльності виступає сумарним результатом усіх процесів, що організовані та функціонують на підприємствах. Натомість, «ефективність» як економічна категорія, визначає: за допомогою комбінації яких ресурсів, отриманий кінцевий результат і характеризує, в широкому розумінні, якісну сторону розвитку.

Таблиця 1. Співвідношення оціночних понять в сфері виробництва

Поняття	Структура поняття	Визначення
Ефективність	Результат-витрати	Співвідношення досягнутого результату до витрат на реалізацію
Результативність	Результат-план	Співвідношення результату до запланованого завдання
Якість	Результат-вимоги	Співвідношення суттєвих властивостей до висунутих вимог
Квалітативність	Результат-витрати-метод	Співвідношення досягнутого результату до витрат з урахуванням методу реалізації

Варто погодитися з рядом науковців, які вважають що «ефективність» передбачає, як правило, отримання позитивного результату, додатного значення показника або системи показників, за допомогою яких вона визначається. Однак в умовах сьогоднішнього, зумовлених нещодавньою економічною кризою та змінами у законодавчо-правовому полі, значна кількість підприємств харчової промисловості працюють збитково, тому щодо них доцільніше вживати термін «результативність діяльності», а не «ефективність діяльності».

Ефективність господарської діяльності підприємства — це економічна категорія, що відображає комплексний кінцевий результат використання засобів виробництва й робочої сили за певний проміжок часу. Співставлення результату чи ефекту діяльності з витраченими для його досягнення ресурсами визначатиме ефективність функціонування підприємства. Результативність діяльності підприємства являє собою узагальнюючу характеристику одержаних (відповідно до свідомих й заздалегідь визначених цілей та встановлених завдань) різного роду позитивних ефектів, пов'язаних із продуктивним використанням економічних ресурсів на основі повної реалізації наявних можливостей та потенціалу розвитку. До складу основних критеріїв визначення результативності належать такі параметри: прибутковість, економічність, продуктивність, якість продукції, інноваційність, якість трудового життя, ринкова позиція, екологічність.

Європейська мережа вивчення результативності діяльності підприємств ENAPS використовує свій власний підхід до дослідження результативності діяльності підприємств. Згідно з цією міжнародною методологією використовують три ієрархічні рівні індикаторів для оцінки результативності господарської діяльності компаній: рівень підприємства; рівень бізнес-процесів; функціональний рівень. На кожному з вказаних рівнів всі показники результативності визначаються у розрізі наступних восьми груп: облік (13 вимірників), продуктивний розвиток (20 вимірників), маркетинг і продажі (22 показника), планування і виробництво (20 індикаторів), обслуговування клієнтів (8 показників), закупівлі (11 вимірників), персонал (16 показників) та інші індикатори (7 вимірників).

Доцільність урахування можливостей мультиплікативного впливу різних результатів функціонування і розвитку підприємства, а також безперервне зростання мінливості і невизначеності господарського середовища обумовлюють необхідність використання узагальнюючого підходу до визначення результативності на основі впровадження системи збалансованих показників оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горчакова Е. Н., Поклонский Ф. Е. Качество, результативность, эффективность, квалитативность: терминологические аспекты / Е. Н. Горчакова, Е. Ф. Поклонский // Экономика промышленности. — 2009, №1 (44). — С. 22-28.

2. Лігоненко Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Л. О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №10. — С. 213.

Науковий керівник — Ю.Г. Левченко, канд. екон. наук.